

Türkçedeki Yabancı Sözcüklerin Açıklamalı Sözlüğü

Numan KARTAL

Numan KARTAL

TÜRKÇEDEKİ YABANCI SÖZCÜKLERİN AÇIKLAMALI SÖZLÜĞÜ

ISBN 978-605-241-139-1

DOI 10.14527/9786052411391

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2018, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayineimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

1. Baskı: Mart 2018, Ankara

Yayın-Proje: Özlem Sağlam
Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Nur Yıldırım
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Limited Şirketi
Çetinemeç Bulvarı 1314.Cadde No:37A-B
0312 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 33365

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net

TEŞEKKÜR

Bilim ve sanat adamlarını ölümsüz kılan geriye bıraktıkları eserleridir. Aydınlar, eserleriyle yaşarlar. Kartal ailesi olarak; Numan Kartal'ın büyük emeklerle hazırladığı ancak yayımlamaya ömrünün elvermediğı bu sözlüğün bilim ve sanat dünyasına kazandırılmasından dolayı büyük bir mutluluk duymaktayız. Bu eserin tarihin tozlu sayfalarında kaybolmasını önleyerek, Numan Kartal'ın adının yaşatılmasına vesile olan sayın Doç. Dr. Halit Karatay ve Arş. Gör. Ozan İpeke, eseri büyük bir titizlikle inceleyen Yrd. Doç. Dr. Uluhan Özalan'a, ayrıca böylesine kıymetli bir eserin yayımlanmasını mümkün kılan Pegem Akademi Yayınlarına teşekkürlerimizi sunarız.

Kartal Ailesi

ÖN SÖZ

Biliyorum, genellikle okuyucu okumaz önsözü. Oysa önsöz, yapıtın can damarıdır, özüdür, özgün tanıtımıdır.

Türkçe, çok eski bir dildir. Türklerin tarih sahnesine çıkışından başlayarak günümüze dek gelmiş, bir yazarımızın dediği gibi; “ilk dönemlerini saymazsak, hep yaşama savaşı vermiştir. Oysa Türkçe zengin bir dildir. Daha XI. yüzyılda Kâşgarlı Mahmut, Divânü Lûgatit-Türk'te bunu belirtmiş ve belgelemiştir.”

Ne var ki, Cumhuriyet dönemine gelinceye dek Karamanoğlu Mehmet Bey dışında Türkçe'ye sahip çıkan olmamış, âvam dili” denilerek Türkçe küçümsenmiştir. Türkçe, yalnız halk ağzında ve halk ozanlarının sazında kalmıştır. Kaşgarlı Mahmut'un, Karamanlı Mehmet Bey'in çabası; Ali Şîr Nevâî'nin daha XV. yüzyılda Türkçe'nin pek çok dilden üstün olduğunu kanıtlayan “Muhakemetü'l-Lûgâteyn” adlı yapıtı Türkçe'nin sadece halkın ağzında, ozanların sazında kalmamasına yetmemiştir.

Yeni Türkiye'de Atatürk'ün dil devrimiyle Türkçe'ye özen gösterilmeye başlanmışsa da bir süre sonra bizleri yönetenlerin ve eskiye bağlı aydınların direktmesiyle özlenen başarı sağlanamamıştır. Günümüzde de bu durum değişmemiştir. Tepede bulunanlar, ağıdalı ve anlaşılmasız bir dil kullanmayı devlet adamlığının, aydınlar ise aydın olmanın, bilim adamları da bilimselliğin gereği saymışlardır. Tanzimat'a değin Arapça'nın ve Farsça'nın etkisinden kurtulamayan Türkçe, çok acıdır ki, Tanzimat'tan bu yana da eski deyişle Batı dillerinin “istilâsına” uğramıştır. Bu durum, dilimize giren Batı kökenli sözcüklerin çokluğundan, hatta yoğunluğundan bellidir. Yeni kuşaklar, Osmanlıca gibi anlaşılmasız bir “yeni Türkçe” ile karşı karşıyadırlar. Bu tutumun değişmesine yazık ki Ali Püsküllüoğlu gibi dilcilerimizin, Oktay Sinanoğlu gibi bilginlerimizin, Rüştü Erata gibi aydınlarımızın çabaları yetmemektedir. Korkarım bu gidişle sayın Oktay Sinanoğlu'nun deyişleriyle “Bye-Bye-Türkçe” denilmek zorunda kalınacaktır.

Elinizdeki sözlük, Türkçe'nin nasıl bir yabancı dil istilâsına uğradığını belirtmek, anlaşılmasız sözcükleri anlaşılır kılmak, sözcüklerin Türkçe karşılıklarını göstermek amacını gütmektedir.

Sözlükte:

- Sözcükler abecesel (alfabetik) sıraya göre sıralanmıştır. Deyim, terim, söz grubu biçiminde olan söz öğeleri için de aynı yol izlenmiştir.
- Sözcüklerin yazımında Türkçe söylenişleri temel alınmıştır.
- Madde başı sözcükler ile onlara bağlı söz öğeleri koyu siyah, kısaltmalar italik, açıklamalar ise düz beyaz harflerle dizilmiştir.

- Sözcüklerin hangi dilden geldikleri ve türleri yanlarına konulan kısaltmalarla belirtilmiştir.
- Kimi sözcükler çok az sayıda geçtiği için kısaltma yerine geldiği dilin adıyla “Japoncadan, Tibetçeden, Sanskritçeden” biçiminde gösterilmiştir.
- Eylemlerin cümlenin öğeleri açısından ne olduğu önlerine konan kısaltmalarla belirtilmiştir.
- Yazılış ve okunuşları aynı, anlamları farklı sözcükleri birbirinden ayırmak için önlerine Romen rakamlar konulmuştur: bar (I), bar (II) gibi.

Her yapıtın, özellikle her sözlüğün olduğu gibi bu sözlüğün de yanlışları, eksiklikleri vardır. Uyancalı okuyucularımızın uyarılarına gereksinimimiz vardır. Umarım bizi uyarırlar.

Umarım, bundan böyle tepedekiler, aydınlar, eli kalem tutanlar, yabancı sözcük kullanmadaki yanlışlığı kavrarlar. Hiç değilse Türkçe karşılığı bulunan yabancı sözcükleri kullanmazlar, Türkçelerini kullanırlar; Türkçelerini yeğlememekle dilimize çok büyük kötülükler yaptıklarının farkına varırlar.

Sözlüğün ilgilenenlere yararlı olması dileğiyle...

Numan Kartal

İÇİNDEKİLER

Teşekkür.....	iii
Ön Söz.....	v
a A.....	1
b B.....	62
c C.....	99
ç Ç.....	103
d D.....	109
e E.....	143
f F.....	172
g G.....	216
h H.....	238
ı I.....	257
i İ.....	261
j J.....	278
k K.....	285
l L.....	373
m M.....	396
n N.....	455
o O.....	468
ö Ö.....	487
p P.....	488
r R.....	558
s S.....	584
ş Ş.....	637
t T.....	647
u U.....	685
ü Ü.....	687
v V.....	690
y Y.....	704
z Z.....	706

a | A

a-, **an-**: Yunanca'dan alınmadır. Sözcüklere olumsuzluk anlamı katan bir önektir. Kökleri Yunanca'dan alınmış olan bilim sözcüklerinde çok rastlanır. Ör. Felsefe: **a.grafi**, **a.leksi**, **a.lojik**, **a.moral**, **a.normal**. Hekimlikte: **a.buli**, **a.dinami**, **a.dipsi**, **a.kinezi**, **a.kromi**, **a.mnezi**, **an.algezi**, **an.artri**, **an.emi**...

abajur: *a. (Fr.)* **1.** Kâğıt, kumaş ya da madenden yapılan ve ışığın doğrudan doğruya gözlere vurmasını önlemek için lambanın üzerine konulan siper. **eş.** ışıkkesen. **2.** Genellikle üzeri siperli masa lambası ya da üzeri siperli ayaklı lamba. **3.** Güneş ışığının göze vurmasını önleyen siper.

abajurcu: *a. (Fr. T.)* **1.** Abajur yapan ya da satan (kimse). **2.** Abajur satılan dükkân.

abajurculuk: *a. (Fr. T.)* Abajur yapma işi ya da mesleği.

abaküs: *a. (Fr., Lât.)* Genellikle sayı saymaya yarayan, küçük çocuklara toplama ve çıkarma gibi basit aritmetik işlemlerini öğretmek için yararlanılan, her teline boncuk gibi onar yuvarlak geçirilmiş on telden oluşan çerçeveli ilkel hesap aracı. **eş.** sayıboncuğu, çörkü.

abandone: *a. (Fr.) sp.* Boks sporunda dövüşemeyecek duruma gelen sporcunun karşılaşmayı yarıda bırakması. **abandone etmek**: *(Fr. T.)* Boks sporu karşılaşmasında rakibini dövüşemeyecek duruma getirmek, ona ringi bıraktırmak. **abandone olmak**: *(Fr. T.) sp.*

Boks sporu karşılaşmasında artık dövüşemeyecek duruma gelerek dövüşü yarıda bırakmak.

abanoz: *a. (Yun.)* **1.** Türkçe'ye Farsça'dan "abnus" şeklinde geçmiş olup abanozgillerden, sıcak yerlerde, özellikle Orta Afrika'da yetişen iki çenekliler sınıfından, kerestesi ağır, sert ve siyah renkli Hindistan ağacı ve bunun tahtası. **2. s.** Bu ağaç ya da tahtadan yapılmış olan (nesne). **abanoz gibi**: **1.** kapkara, **2.** Çok sert. **abanoz kesilmek**: **1.** Sertleşerek dayanıklılığı artmak. **2.** Kirden rengini kaybetmek, matlaşmak.

abanozgiller: *ç. a. (Yun. T.) bitb.* İki çeneklilerden olup Hindistan gibi sıcak ülkelerde yetişen ve kerestesinden yararlanılan abanoz adlı bir bitki familyası.

abanozlaşmak: *nsz. (Yun. T.) mec.* **1.** Güneş altında yanarak cildi siyahlaşmak. **2.** Kirden kapkara olmak, matlaşmak.

abanozlaştırmak: *(-i) (Yun. T.) mec.* Abanoz gibi yapmak, karartmak, iyice matlaştırmak.

abaso: *(İt.)* Gemicilikte "aşağıya indir" komutu.

abaşo: *s. (İt.) den.* Alt yan, alttaki, aşağı. **abaşo babafingo**: *İt. den.* Çift babafingolardan alttaki. **abaşo gabya**: *İt. den.* Çift gabyalardan alttaki.

abazan: *a. ve s. (Çin.)* **1. arg.** Uzun bir süre cinsel ilişkiden uzak kalmış olan (kimse). **2.** Aç, yoksul kimse.

abazanlık: *a. (Çin. T.) arg.* Uzun bir süre cinsel ilişkiden uzak kalma durumu.

abeci: *s. ve a. (Çin.) arg.* 1. Zekâ özürlü. 2. Aptal, budala, gerzek (kimse).

aberant: *s. (Fr.)* Yolundan, gidişinden, doğal durumundan sapmış, sapıtılmış olan.

aberasyon: *a. (Fr.) 1. ruhb.* Özel bir görevin yasa ve kurallara uygun olarak doğal sonucuna ulaşmasını engelleyen sapıklık. *eş.* sapınc. 2. *gökb.* Bir gökcisminin, yörünge hızının ışık hızı ile birleşmesinden ileri gelen ve görünen yer değişimi.

abi: *a. (Fr.) mod.* Çağrı kâğıtlarında zorunlu tutulduğu zaman, törenlerde ve ziyafetlerde giyilebilen, uzun ceketinin ön tarafı kesik, siyah giysi.

abis: *a. (Yun. Fr.) coğ.* Denizlerin 900 metreyi aşan derinliklerine verilen ad, okyanusların Güneş ışığının erişemediği kesimleri.

abiye: *s. ve a. (Fr.) mod.* 1. Fantezi, öğleden sonra giyilebilecek kadın giysisi biçimi. 2. Bir törene ya da toplantıya uygun giyim.

ablatif: *a. (Fr.) dilb.* Adlarda, genellikle kaynak, uzaklaşma ve çıkış gösteren durum. *eş.* çıkma durumu, *-den* hali.

ablatya: *a. (Lât.)* Uzunluğu 150, genişliği 4-10 kulaç olan bir balık ağı.

abli: *a. (İt.) den.* Yatay serenlerin ucuna bağlı olan ve yelkeni sağa sola oynatmak ya da ortaya çevirmek için ya-

rarlanılan donanım, büyük yelkenlerin altındaki ip. **abliyi kaçırmak (bırakmak):** *mec. (İt. T.)* Soğukkanlılığı yitirip şaşırarak, ne yapacağını bilememek.

abluka,abloka: *a. (İt.)* Devlet, kent, liman gibi bir yerin dışarı ile olan tüm bağlantılarını zor kullanarak kesme. *eş.* kuşatma. **ablukaya almak (ya da altına almak):** *(İt. T.)* Genellikle denizden kuşatmak. **ablukayı kaldırmak:** *(İt. T.)* Abluka kararından ve uygulamasından vazgeçmek. **ablukayı yarmak:** *(İt. T.)* abluka bölgesini zor kullanarak yarıp geçmek.

abone: *a. (Fr.) 1.* Parasını önceden ödeyerek, bir şeye belli bir süre için alıcı olma işi. *eş.* yeni sürdürüm. 2. Parasını önceden ödeyerek, bir şeye belli bir süre için alıcı olan (kimse). *eş.* yeni sürdürümcü. **abone olmak:** *Fr. T.* Parasını peşin ödeyerek belli bir süre için bir şeyi sürekli olarak almayı üstlenmek.

abonelik: *s.* Abone ya da aboneler için kullanılabilecek kadar olan.

abonman: *a. (Fr.)* Bir malın ya da hizmetin düzenli sağlanması amacıyla, alıcı ile satıcılar ya da alıcı ile hizmet kuruluşları arasında yapılan sözleşme. *eş.* yeni sürdürüm.

aborda: *a. (İt.) 1. den.* Bir geminin başka bir gemiye ya da rıhtıma yanını vererek yanaşması. 2. *arg.* Bir kimseye ya da bir şeye yanaşma. **aborda etmek:** *İt. T. 1.* (gemi) Bir şeye yanlamasına yanaşmak. 2. *arg.* Birine ya da bir şeye yanaşmak.

aboritif: s. (Fr.) hek. Zamanından önce meydana getirilen, önceden yapılan.

abortus: a. (Lât.) hek. Yaşayabilecek oluşumunu ve gelişimini tamamlamadan doğan yavru, ölü doğan yavru. eş. düşük.

abosa: a. (İt.) den. Gemide hareket halindeki halatın ya da zincirin bir an durdurulması için verilen komut.

abrakadabra: a. (Fr.) Büyücülük inanışına göre, üçgen biçiminde yazılarak kimi hastalıklara karşı muska olarak kullanılan kabalistlerin bir büyücü sözcüğü.

abril: a. (Lât.) bkz. april.

absent: a. (Fr.) bkz. apsent.

absolü: s. (Fr.) 1. Hiçbir koşul ve sınırlamaya bağlı olmayan. 2. fels. Hiçbir şeye bağlı olmaksızın kendi başına var olan, bağımsız. eş. saltık.

absölüsyon: a. (Fr.) Hıristiyanlıkta, günahlarını çıkartarak dince bağışlanma.

absölütizm: a. (Fr.) 1. Her şeyde kesinliği üstün tutan tutum ve davranış. 2. fels. Kavram, kural ve ilkelerin kesinliğini öne sürüp savunan görüş. 3. ruh. Zaman, yer ve koşullara göre değişmeyen yasa, kural, ilke ve gerçeklerin bulunduğu öne süren görüş. eş. saltçılık. 4. top. Siyasal gücün (erkin) tek bir kişide olduğu yönetim biçimi. esk. mutlakiyet. eş. saltçılık.

abstraksiyon: a. (Fr.) Duyum ve düşleri, niteliklerinden soyutlayarak,

onları genel kavramlar haline getirmek. eş. soyutlama.

abstraksiyonist: s. (Fr.) Abstraksiyonizmi benimseyen. eş. soyutçu.

abstraksiyonizm: a. (Fr.) 1. fels. Soyutu amaçlayan, soyutlamaya somuta eşit değer veren tutum. 2. ed. Soyutu yeğleyen sanat anlayışı. eş. soyutçuluk.

abstre: s. (Fr.) 1. fels. Gerçekte aslı var olmayan, soyutlama yoluyla elde edilen ve varlığı ancak nesnede gerçekleşen düşünce ya da kavram. 2. mec. Anlaşılması, kavranılması zor olan düşünce ya da kavram. eş. soyut. esk. mücerret.

absürd: s. (Fr.) 1. Saçma, olmayacak şey, anlamsız. eş. saçma. 2. 20. yüzyılda insanın yaşama ve doğaya olan uyumsuzluğunu yeni bir öz ve biçimle ortaya koyan, sezdiren bir tiyatru türü.

absürd komedi: s. (Fr. Yun.) Saçma, anlamsız komedi.

abuli: a. (Fr.) hek. Kişinin, iradesini kullanamama durumu. eş. istenç yitimi.

abü: a. (Fr.) Aşırılıkla kötü kullanma. "O, abüsünün kurbanı oldu.)

acenta, acente: a. (İt.) 1. Bir kuruluşun başka bir yerde ticari işlerini kazanç karşılığı yürüten daha küçük kuruluş. 2. Böyle bir kuruluşun başında bulunan kimse. 3. Gemi işletmeciliği yapan ortaklık. 4. Bir kurumun ya da şubelerinin başında bulunan kimse. 5. tic. Bir kuruluşa bağlanmadan sözleşmeye dayanarak belli bir bölge ya da yer içinde sürekli olarak bir ticarethane